

Temur, Akın – Yeniay, Gözde, “Samsun Müzesi’nden Bir Grup Amphora”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7/12, ss.19-37.
DOI: 10.31765/karen.877368

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.
This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / Research Article

** Doç. Dr.,
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü,
Samsun/TÜRKİYE
✉ akintemur@yahoo.com

ORCID : 0000-0001-9777-5256

*** Yüksek Lisans Öğrencisi,
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü
Eğitim Enstitüsü, Samsun/TÜRKİYE
✉ gozde.yeniay94@gmail.com

ORCID : 0000-0002-0723-9837

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Amisos,
Samsun Müzesi, Amphora, Deniz Ticareti

Keywords: Black Sea, Amisos, Samsun
Museum, Amphoras, Sea Trade

SAMSUN MÜZESİ'NDEN BİR GRUP AMPHORA*

Akın TEMUR** – Gözde YENİAY***

Öz: “Antik Dönemlerde” tarım ürünlerinin korunması ve taşınması amacı ile çeşitli kap türleri üretilmiştir. Bu kap türlerinden en çok tercih edilenlerden biri de amphoralardır. Başlangıçta tek tip üretilen amphoralar, ticaretin gelişmesi ve taşınan malzemelerin çeşitlenmesi ile birlikte çeşitli formlarda üretilmişlerdir. Erken Tunç Çağı’ndan Bizans Dönemine kadar varlığını sürdüren bu amphoralar, büyük bir alana yayılım göstermiştir. Bunun neticesinde, birçok bölgede amphora üretim merkezleri kurulmuştur. Samsun Müzesi envanterine kayıtlı çok sayıda amphora bulunmaktadır. Bu amphoralar 11 üretim merkezi altında değerlendirilerek katalog çalışması yapılmış, eserlerin tanımlanması sağlanmıştır. Bu üretim merkezlerinin Khios, Rhodos, Knidos, Klazomenai, Lesbos, Samos, Thasos, Mende, Kholkis, Sinope ve Ganos olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya konu amphoraların üretildikleri yeri tespit etmek ve bir kronoloji oluşturmak oldukça güç olmakla birlikte, benzer örneklerle karşılaştırma yoluna gidilerek tarihlendirilmeye çalışılmış ve eserlerin tamamının MÖ 6. yüzyıldan MS 6. yüzyıla kadar devam ettiği saptanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen sonuçlarla mevcut literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

A GROUP OF AMPHORAS FROM THE SAMSUN MUSEUM

Abstract: Various types of containers were produced for the purpose of protecting and transporting agricultural products in ancient times. One of the most preferred types of vessels is amphorae. Originally produced uniformly, amphorae were produced in various forms with the development of trade and the diversification of transported materials. These amphoras, which existed from the Early Bronze Age to the Byzantine Period, spread over a large area. As a result, amphora production centers have been established in many regions. There are many amphorae registered in the inventory of Samsun Museum. These amphorae were evaluated under 11 production centers and catalog studies were made and the description of the works was achieved. It has been determined that these production centers are Chios, Rhodos, Knidos, Klazomenai, Lesbos, Samos, Thasos, Mende, Kholkis, Sinope and Ganos. Although it is very difficult to determine the place where the amphoras were produced and to create a chronology, it was tried to be dated by comparing them with similar examples and it was found

Geliş Tarihi / Received Date: 09.02.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 03.06.2021

that all the works continued from the 6th century BC to the 6th century AD. It is aimed to con-

tribute to the existing literature with the results obtained as a result of the researches.

Giriş

Amphora, Yunanca karşılıklı ya da iki taraflı anlamına gelen “Amphi” fiili ile taşımak anlamına gelen “Pherein” sözcüğünden türeyen “Phoros” fiilinin birleştirilmesi sonucu oluşmuş bir kelimedir.¹ Genel olarak pişmiş topraktan yapılmış, iki kulplu küp veya testi olarak tanımlanmaktadır.² Kelime ilk olarak, MÖ 2. bin yıla tarihlenen Mikenler’e ait Linear B tabletleri üzerinde görülür.³ Amphoralar, Roma Dönemi’nde “Ampharos”, Erken Hristiyanlık Dönemi’nde “Kouphon”, Bizans Dönemi’nde ise, “Megarikon” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁴ Erken Tunç Çağı’ndan itibaren kullanım gören amphoraların en erken örneklerine Batı Anadolu ve Ege Adaları’nda rastlanır.⁵ Ticarete yoğun olarak kullanılan ilk, çift kulplu testiler Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir gücü olan, Kenanlılar tarafından üretildiği bilinmektedir.⁶ Kenanlılar’ın egemenliği altında olan Suriye ve Filistin yerleşmeleri ve mezarlarında da çok sayıda amphoralara rastlanılması buna kanıt olarak gösterilmektedir. Bu kap türü genelde yumurta formu bir gövde, dar bir ağız, oldukça kısa bir boyun ve çift kulpa sahiptir. MÖ 1600-1500 yıllarında üretilen bu formlar, Kuzey Lübnan ve Suriye kıyılarında da aynı anda görülmeye başlamışlar, Mısır, Yunanistan ve Girit gibi geniş coğrafyalarda da yayılım göstermişlerdir.⁷ Kenanlılar’dan sonra, onların mirasçısı olarak anılan Fenikeliler MÖ 8. yüzyıla kadar Ege ve Akdeniz kıyılarında ticarete devam etmişlerdir. MÖ 8. yüzyıldan sonra ise, ilk Yunan amphoraları Akdeniz’de varlığını göstermeye başlamış ve MÖ 6. yüzyılın ortalarına kadar Sicilya, Güney İtalya, Marmara ve Karadeniz gibi bölgelere yayılım göstermişlerdir. Bu bölgelerde Yunanlılar için yeni pazarlar oluşturmuşlardır.⁸ “Arkaik ve Klasik Dönemlerde”, amphora üretimi başta Ege dünyası olmak üzere, Akdeniz’in doğusundan Karadeniz Bölgesine kadar yaygın olarak üretilse de Kuzey Afrika, İtalya ve Akdeniz’in batısında da üretimin yapıldığı bilinmektedir.⁹ Hellenistik Dönemden itibaren İtalya’da Ege kökenli amphora tiplerinde çeşitlemeler yapılmaya başlanmış, ancak form sayılarında bir artış görülmemiştir. Roma Döneminde ise üretim ve çeşitlilik önemli noktalara ulaşmıştır.¹⁰

Amphoraların üretim aşamasıyla ilgili en önemli nokta, kil hamurunun hazırlanması, çömlekçi çarkının kullanılması ve uygun ısıda fırınlanmasıdır.¹¹ Kilin içerisine mika, kum gibi katkı maddelerinin eklenmesi, çamurun yeteri kadar dinlendirilmesi, hava kabarcıklarının yok edilmesi ve çarka alınması, amphora üretiminin ilk aşamalarını oluşturmaktadır. İkinci aşamayı, çark yardımıyla kile şekil verme oluşturur.¹² Kaliteli killer yoğun olarak küçük boyutlu amphora yapımında kullanılırken, büyük amphora yapımı için daha kaba katkılı hamurlar tercih edildiği bilinmektedir.¹³ Ticari amaçla kullanılan amphoralar, büyük boyutlarda yapıldıklarından dolayı parçalar halinde yapıldıktan sonra birleştirilmişlerdir.¹⁴

¹ Bettles, 2003: 21; Kızılarlıanoğlu, 2016: 44; Tuncer, 2019: 3.

² Doğer, 1988: 16; Atila, 1991: 1.

³ Gülsefa, 2015: 4; Katıranlı, 2020: 10.

⁴ Alpözen, 1995: 13.

⁵ Doğer, 1991: 8; Gülsefa, 2015: 4.

⁶ Peacock-Williams, 1986: 21.

⁷ Korkmaz, 2011: 4; Ağlar, 2015: 34.

⁸ Baylan, 2008: 7.

⁹ Will, 1982: 343.

¹⁰ Alpözen, 1975: 8.

¹¹ Alpözen, 1995: 15.

¹² Twede, 2002: 184.

¹³ Atila, 1991: 3; Keser, 2019: 19.

¹⁴ Doğer, 1991: 70.

MÖ 14. yüzyılda Mısır'da bulunan duvar resimlerinde, gemilerden indirilen çift kulplu Kenan testileri, deniz taşımacılığında ticari amphoraların kullanıldığını gösteren en erken kanıttır.¹⁵ Bunun dışında batık gemilerde yapılan kazılarda, amphoraların nasıl taşındığı ile ilgili kanıtlara da rastlanmıştır.¹⁶ En dikkat çeken örneklerden biri Fransa'daki MÖ 1. yüzyıla tarihlenen bir batıkta görülmektedir. Burada gemi içinde üst üste yığılmış bir şekilde bulunan amphoralar alt kısımda dikey, üst kısımda bulunanlar ise alt kısımdakilerin arasına sıkıştırılmış bir şekilde konumlandırılmışlardır. Antik Çağda normal boyutlardaki bir gemiye ortalama 2000-3000 amphoranın yüklenebildiği anlaşılmaktadır.¹⁷ Deniz taşımacılığının yanı sıra kara taşımacılığında da ticari amphoraların kullanıldığı bilinmektedir. Bu taşımacılık genellikle denize kıyısı olmayan bölgelerde kullanılmaktadır. Kara taşımacılığının varlığını gösteren en erken kanıt "Geometrik Döneme" tarihlenen atlı arabalardır.¹⁸

Bu iki taşımacılığın dışında, özellikle de Roma İmparatorluğu Döneminde şarap ticaretinin uzak bölgelere ulaşabilmesi için nehir taşımacılığının da çok yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.¹⁹

Amphoralarda taşınan maddeler dikkate alındığında ilk sırayı şaraplar oluşturmaktadır. Şarap dışında balık, et, bal, şeker, zeytinyağı, peynir, çeşitli meyveler, baharat, fındık, badem ve ceviz gibi maddeler de taşınmaktadır.²⁰ Bunlardan farklı olarak Tell-el Amarna batığında ele geçen Kenan amphoralarında²¹ ve Uluburun batığındaki amphoralarda menengiç reçinesine ait izlere rastlanmıştır. Aynı batığa ait bir amphoranın içinde ise kehribar boncuklarının bulunması dikkat çekici bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır.²²

Çalışmaya konu olan 15 adet amphora, Samsun Müzesi envanterinde bulunmakta olup müzeye kurtarma kazısı, müsadere ve satın alma yoluyla kazandırılmıştır. Antik çağın en çok rastlanılan buluntuları arasında yer alan amphoralar, hem bölgede hem de yakın çevresinde yoğun olarak görülmektedir. Ancak üretimlerine dair herhangi bir atölyeye henüz rastlanmamıştır. Dolayısıyla bölgenin amphora üretimi ya da ticareti açısından konumu tam olarak bilinmemektedir. Daha önceki çalışmalardan da anlaşılacağı gibi, bölgenin antik çağın önemli liman kentlerinden biri olması, stratejik konumu, erken dönemlerden beri sürekli olarak iskan görmesi ve gelişim göstermesi esas alındığında, ticari anlamda önemli bir gelir kaynağı olması amphoraların yok sayıldığını ya da üretmeye değer bulunmadığını düşünmek yanlış olacaktır. Dolayısıyla Samsun Müzesi'nde yer alan söz konusu amphoralar bölgeye dair de önemli veriler ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı ise, eserlerin form ve teknik özelliklerine göre "stil kritiği" kapsamında tarihlendirilmesi, kronolojik olarak incelenebilmesi ve üretim yerlerine dair bir öneri sunulabilmesidir.

Çalışma kapsamında Samsun Müzesi envanterinde bulunan amphoralar, 11 bölge altında gruplandırılmışlardır. 11 bölge içerisinde tespit edilen 15 ayrı tip kendi içerisinde birçok benzer forma sahiplerdir. Ancak, çalışma kapsamında her tipten birer örneğe yer verilmiştir.

1. Khios Amphoraları (Kat. No 1-4)

MÖ 7. yüzyıldan itibaren kendine has özellikleri ile Khios amphoralarının, MS 3. yüzyıla kadar gelişim göstererek kullanıldıkları bilinmektedir.²³ Yedi asırdır ticari amphora üreten Khios'un

¹⁵ Kerem, 1999: 27.

¹⁶ Doğer, 1991: 51.

¹⁷ Alpözen, 1975: 6; Alpözen, 1995: 17.

¹⁸ Alpözen, 1995: 17.

¹⁹ Tüylüoğlu, 2015: 15; Doğer, 1991: 61.

²⁰ Tursun, 2010: 16; Doğer, 1991: 64.

²¹ Hamza, 2006: 36.

²² Pulak, 1990: 293.

²³ Özbay, 2019: 79; Şenol, 2006: 97.

tüketici pazarlarında kolaylıkla tanınan amphoraları,²⁴ Fas'tan Karadeniz kıyılarına kadar geniş bir alana yayılım göstermiştir.²⁵ Bu amphoraların, Rhodos ve Knidos amphoralarına oranla daha az üretilmiş olması, şarabın çok pahalı ve lüks bir tüketim malı olduğunu göstermektedir. Khios şarabının pahalı olması varlıklı olmayan vatandaşların tüketimini engellemektedir. Bu vatandaşların şarapları satın alabilmeleri için Laginos adı verilen tek kulplu küçük kaplar üretilmiş ve amphoraların yanında satışa sunulmuştur.²⁶ MÖ 7-6. yüzyıl arasında kalan dönemde Khios amphoralarının Karadeniz'de bulunan merkezlerde yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir.²⁷ Son yıllarda adada elde edilen yeni buluntular ve son 30 yıldır gerçekleştirilen çalışmalar, Khios ticari amphoralarının tanımlanmasına katkı sağlamıştır. Samsun Müzesi'nde tamamı satın alma yolu ile kazandırılan 4 tip Khios amphorası bulunmaktadır.

Tip 1 (Kat. No 1): Kısa bombeli bir boyna ve yumurta biçimli gövde formuna sahiptir. Ağız kenarı genellikle firnisli ve gövde üzerinde sicim kalınlığında iki üç bant bulunmaktadır. Ancak firnisli ve bantlı örnekler nadirdir. Dönem içerisinde formda küçük değişimler gözlenmiştir. Boyun şişkinliği devam ederken gövde incelerken uzamıştır.²⁸ Zamanla boyun kısmındaki şişkinlik yukarı doğru çekilmiştir.²⁹ Bu tip eserler MÖ 6. yüzyıl ile MÖ 5. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir.³⁰

Tip 2 (Kat. No 2): Yeni stil olarak adlandırılan ve farklı bir formla karşımıza çıkan bu tip amphoralarda, şişkin boyunlar yerini uzun ve silindirik bir boyun yapısına bırakmıştır. Omuzlar keskinleşmiş, gövde konik bir forma bürünmüştür.³¹ Bu tip amphoralar çoğunlukla MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Lawall, bu tip amphoraları düz boyunlu Khios tipi olarak tanımlayıp MÖ 430-425 yılları arasına tarihlerken³², Alpözen, Bodrum Müzesi'nde bulunan benzer örnekleri MÖ 5. yüzyıla tarihlemiştir.³³

Tip 3 (Kat. No 3): İkinci tipin geliştirilmiş bir formu olarak karşımıza çıkan bu tipte form yüksek boyun, köşeli omuz, konik gövde ve gövdeden ayrılan net kulplardan meydana gelmektedir.³⁴ MÖ 4. yüzyıldan MÖ 1. yüzyıla kadar değişim göstererek devam eden bu tipte değişiklik; boyun, gövde ve dip kısımlarının yüksekliğini arttırması şeklinde kendini gösterir. Grace³⁵, bu tip eserlerin benzerlerini MÖ 4. yüzyıla tarihlerken, Zemer³⁶, bu amphoraların özellikle şarap saklamak için kullanıldıklarını ve MÖ 3. yüzyıla tarihlendiklerini belirtir.

Tip 4 (Kat. No 4): Üçüncü tipin özelliklerine ek olarak bu tipte gövde ve dip kısmında giderek bir incelleme ve uzama görülür. Doğer³⁷, bu tip amphoraları MÖ 1. yüzyıla tarihlemiştir.

2. Rhodos Amphoraları (Kat. No 5)

Rhodos'un, Yunanistan'dan Mısır'a kadar önemli bir deniz yolu güzergahı üzerinde bulunması ve Anadolu kıyılarına yakın olması nedeni ile önemli bir konuma sahiptir. Yunan amphoraları

²⁴ Coşkun-Coşkun, 2017: 230.

²⁵ Şenol, 2007: 103.

²⁶ Doğer, 1991: 83.

²⁷ Doğer, 1988: 88.

²⁸ Lawall, bu tipi şişkin boyunlu Chios tip olarak tanımlamaktadır. Lawall, 1995: 355.

²⁹ Atila, 1991: 11.

³⁰ Sezgin, Atina Akropolü'nde benzer örneklerden yola çıkarak bu amphoraları MÖ 480 yılına tarihlemiştir. Sezgin, 2012: 106.

³¹ Alpözen, 1995: 83.

³² Lawall, 1995: 355.

³³ Alpözen, 1975: 19.

³⁴ Şenol, 2003: 53.

³⁵ Grace, 1979: 24.

³⁶ Zemer, 1977: 40.

³⁷ Doğer, 1991: 87.

içinde en çok ihraç edilen form olarak karşımıza çıkar.³⁸ Rhodos Adası'nın ilk ticari amphoraları, MÖ 4. yüzyıla tarihlenmektedir.³⁹ Rhodos'ta mühürlü amphora üretimi ise aşağı yukarı MÖ 4. yüzyılın son çeyreğinden sonra görülmeye başlamış ve MÖ 1. yüzyıla kadar bu gelenek devam etmiştir.⁴⁰ Bu amphoralar, İngiltere'den Karadeniz kıyıları ve Hindistan'a kadar yayılım göstererek büyük bir ticari ağa sahip olmuştur.⁴¹

Samsun Müzesi'nde tek tip Rhodos amphorası bulunmaktadır (Kat. No 5). Amphora form olarak, dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarına, silindirik uzun bir boyuna, ağız kenarının altından başlamak üzere ağız hizasına yükselen ve daha sonra keskin bir açı ile dik olarak omuzlarda birleşen oval kesitli kulplara sahiptir. Ayrıca oval bir gövdeye ve içi dolu sivri bir kaideye sahiptir.⁴² Bu tip amphoralar MÖ 3. yüzyıl ile MÖ 2. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir. Monachov, Antikythera enkazından çıkan, benzer forma ait Rhodos amphoralarını MÖ 1. yüzyıla tarihlerken⁴³, Öniz, Antalya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan benzer bir örneği MÖ 1. yüzyıl sonrasına tarihlemektedir.⁴⁴

3. Knidos Amphoraları (Kat. No 6)

Muğla İlinin Datça İlçesi sınırları içerisindeki Knidos Antik kenti, Datça Yarım adası'nın en batı ucunda yer alır.⁴⁵ İki limanıyla birlikte bulunduğu konumdan dolayı Güneybatı Anadolu'daki Antik Çağ deniz güzergahının önemli noktalarından birini oluşturmaktadır. Knidos, "Hellenistik ve Erken Roma Dönemlerinde" Rhodos ile birlikte önemli şarap ve amphora üretici kenti olarak bilinmektedir.⁴⁶ Ticari amphora atölyelerine, Reşadiye ve Hızırşah Köyleri gibi yarımada'nın bağıcılığa elverişli noktalarında rastlanmaktadır.⁴⁷ Knidos'ta amphora üretiminin MÖ 6. yüzyıldan MS 7. yüzyıla kadar yaklaşık olarak 1000 yıl sürdüğü bilinmektedir. Bu nedenle Batı Anadolu'daki en büyük amphora üretim merkezi olma unvanını almıştır.⁴⁸

Samsun Müzesi'nde tek tip Knidos amphorasına rastlanmıştır (Kat. No 6). Bu amphoralar belirgin omuzlu, şişkin gövdeli ve hantal bir form göstermektedir. Özgün bir forma sahip olan Knidos amphoralarının karakteristik özelliği çevresi bilezikli sivri bir dibe sahip olmasıdır. Bu tip amphoralar MÖ 3. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir.⁴⁹ Şenol, Marmaris Müzesi'nde bulunan benzer tipteki amphoraları, form gelişimine göre MÖ 2. yüzyılın başlarına tarihlerken⁵⁰, Atila, benzer amphoraların Atina Agorası, Kyklad Adaları ve Mısır'da yoğun olarak görüldüğünü ifade ederek MÖ 3. yüzyıl ile MÖ 1. yüzyıl arasına tarihler.⁵¹

4. Klazomenai Amphoraları (Kat. No 7)

Günümüzde Urla iskelesinde yer alan ve on iki İon kentinden biri olan Antik Klazomenai'de yapılmış olan kazı ve araştırmalarda, Klazomenai'nin Arkaik Dönemde önemli bir ticari amphora üreticisi olduğu bilinmektedir.⁵² Klazomenai; antik yazarlar tarafından şarap, zeytinyağı ve garum (bir tür balık sosu) üreticisi olarak anılmaktadır. Klazomenai'de ticari amphora üretimi MÖ 7. yüzyıl sonları ile MÖ 6. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. Ancak Akpınar Nekropolü'nde ele geçen ve bebek mezarı olarak kullanılan amphoraların, bu tarihten daha erken

³⁸ Şenol, 2003: 15; Aslan, 2018: 250.

³⁹ Kızılarşanoğlu-Alkaç, 2014: 56.

⁴⁰ Grace, 1953: 118.

⁴¹ Hamza, 2006: 130; Alkaç, 2014: 221.

⁴² Aslan, 2018: 254.

⁴³ Monachov, 2005: 86.

⁴⁴ Öniz, 2016: 136.

⁴⁵ Aslan, 2015: 102; Şenol, 2007: 64.

⁴⁶ Alkaç, 2019: 85.

⁴⁷ Şenol, 1995: 8.

⁴⁸ Aslan, 2015: 103.

⁴⁹ Atila, 1991: 13.

⁵⁰ Şenol, 2003: 38.

⁵¹ Atila, 1991: 13.

⁵² Doğer, 1991: 101; Okan, 2011: 79.

dönemlere kadar gidebileceğini göstermektedir.⁵³ Son araştırmalar doğrultusunda bu amphora üretiminin MÖ 6. yüzyılın sonları ile MÖ 5. yüzyılın başlarında son bulunduğu düşünülmektedir.

Samsun Müzesi envanterinde tek tip Klazomenai amphorası bulunmaktadır (Kat. No 7). Bu tip amphoralar form olarak, yuvarlatılmış halka formunda firnisli ağız kenarlı, kısa boyunlu, çift kulplu, şişkin karınlı ve alçak bir kaideye sahiptir. Bu kaide kısmı Klazomenai amphoralarının karakter özelliklerini yansıtmaktadır. Bu tip amphoralar çoğunlukla MÖ 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Sezgin, Nekropolis’de⁵⁴ bulunmuş benzer bir formu MÖ 650-620 yılları arasına, Kolomak’da⁵⁵ ortaya çıkarılan eseri ise, MÖ 7. yüzyılın son çeyreğine tarihlemiştir.

5. Lesbos Amphoraları (Kat. No 8)

Şarabıyla ünlü amphora üretim merkezlerinden biride Lesbos’tur. Burada amphora üretiminin MÖ 7. yüzyılda başladığı bilinmektedir.⁵⁶ Lesbos amphoralarının kolaylıkla tanınmasını sağlayan formları mevcuttur. Köşeli ağız kenarlı, ağzın hemen alt kısmından başlayan yuvarlak yay biçimli kulplar ve kulp omuz bağlantı noktasından omuz kısmına doğru inen fare kuyruğu olarak adlandırılan kabartma çizgi bu formlara en güzel örnektir.⁵⁷ Lesbos amphoraları, MÖ 4. yüzyılın 2. yarısından sonra kaybolmuştur.⁵⁸

Samsun Müzesi’nde tek tip Lesbos amphorası bulunmaktadır (Kat. No 8). Bu tip amphoralar, kısa ve silindirik boyunlu, oldukça şişkin karınlı, düz dipli ağır ve kaba görünümlü bir forma sahiptir. Zamanla form üzerinde hafif incelmeye ve uzama gibi değişikliklerin gözlendiği bu amphoralar, MÖ 6. yüzyıl ile MÖ 5. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedirler. Okan, Çeşme Müzesi’nde benzer forma sahip Lesbos amphoralarına değinmiş ve bu amphoraları MÖ 550-525 yılları arasına tarihlenmiştir.⁵⁹ Lawall⁶⁰ ise, Midilli Adası’nda bulunan benzer forma sahip amphoraların MÖ 6. yüzyıla tarihlenebileceğini önermekte ve bu amphoraları “Gri Lesbos Amphoraları” olarak tanımlamaktadır.

6. Samos Amphoraları (Kat. No 9)

Güney İonia Bölgesi’nin önemli amphora üretim merkezlerinden birisi olan Samos’da, MÖ 7. yüzyıl sonundan⁶¹ MÖ 4. yüzyıla⁶² kadar üretim yapıldığı belirlenmiştir. Adada amphora üretim atölyelerine henüz rastlanmamasına karşın kent sikkelerinde bir amphora figürü ve yanında zeytin dalının yer alması bu üretimi destekler niteliktedir.⁶³ Samos amphoralarının zaman içinde belirgin bir dönüşüm geçirmediği, ancak farklı dönemlerde değişik formlarda ürettikleri gözlenmektedir.

Samsun Müzesi’nde, tek tip Samos amphorasına rastlanmıştır (Kat. No 9). Bu amphora, dipçik ya da badem ağız diye tanımlanan, dışa çekik şişkin ağız kenarlı, kısa ve yivli boyunlu olup boyun ortasından çıkan yay formundaki alçak kulpları, omzun dış uçlarında birleşmektedir. Omuzlara doğru şişkin gövdesi, kaideye doğru incelmektedir. Bu tip amphoralar MÖ 6. yüzyıl ile MÖ 5. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir. Samos amphoralarıyla ilgili en kapsamlı çalışmayı Grace gerçekleştirmiştir. Grace⁶⁴, Agora kazılarında ele geçen amphoraları MÖ 5. yüzyılın 2. çeyreğine, Mattingly ise, formlarından dolayı MÖ 5. yüzyıla tarihlemiştir.⁶⁵

⁵³ Sezgin-Doğer, 2009: 79.

⁵⁴ Sezgin, 2012: 58.

⁵⁵ Sezgin, 2009: 81.

⁵⁶ Orhan, 2018: 19; Sezgin, 2012: 201.

⁵⁷ Akkaş, 2015: 35.

⁵⁸ Doğer, 1988: 129.

⁵⁹ Okan, 2003: 128.

⁶⁰ Lawall, 1995: 197.

⁶¹ Dündar, 2012: 41.

⁶² Okan, 2011: 94.

⁶³ Korkmaz, 2011: 31.

⁶⁴ Grace, 1971: 76; Coşkun-Coşkun, 2017: 236.

⁶⁵ Mattingly, 1981: 87.

7. Thasos Amphoraları (Kat. No 10)

Thasos Adası Ege Denizi'nin en kuzey ucunda, Thrakia'nın güneyinde yer almaktadır. Adada MÖ 6. yüzyıl sonlarından Hellenistik Dönem'e kadar yoğun bir şekilde amphora üretildiği bilinmektedir.⁶⁶ MÖ 5. yüzyıldan MÖ 2. yüzyıla kadar, özellikle MÖ 4. yüzyıl boyunca antik dünyanın en önemli şarap üreticilerinden biri olarak tanınan Thasos'un amphoraları, form olarak da birçok özelliğe sahiptir.⁶⁷

Samsun Müzesi'nde tek tip Thasos amphorasına rastlanmıştır (Kat. No 10). Amphora form olarak; keskin köşeli, üçgen formlu bir ağız kenarına, gövdeye doğru genişleyen uzun silindirik bir boyna ve boyunla omuzun birleştiği noktada gövdeye bağlanmış, oval kesitli kulplara sahiptir. Gövdenin altından, içbükey şekilde aşağı doğru inen ve dip kısımda genişleyen ince uzun ve tutamak işlevi gören içi dolu silindirik bir kaideye sahiptir. Bu amphoralar genel olarak MÖ 4. yüzyıla tarihlenmektedir. İskenderiye Müzesi'nde benzer örnekleri bulunmaktadır.⁶⁸ Grace, bu tip amphoraları, MÖ 4. yüzyılın ortalarından sonrasına tarihlenmektedir.⁶⁹

8. Mende Amphoraları (Kat. No 11)

Khalkidikia Yarımadası'nın güneybatısında bulunan Mende kenti, MÖ 5. yüzyıldan itibaren, Kuzey Ege'nin şarap ihracatında önemli bir yere sahiptir. Grace, amphora kulpu üzerinde bulunan Dionysos tasvirini Mende sikkeleriyle eşleştirerek, amphoraların kentle bağlantılarını ortaya koymaya çalışmıştır.⁷⁰ Amphoraların genelde Mende amphoraları olarak adlandırılmalarına karşın, birden fazla merkezde üretilmiş olmaları muhtemeldir.⁷¹ Hellenistik Dönem ile birlikte form gelişimi takip edilemeyen amphoraların antik kaynaklardan edinilen bilgiye göre MS 6. yüzyıla kadar Khalkidikia şarabını taşımakta kullanıldığı anlaşılmaktadır.⁷²

Samsun Müzesi'nde tek tip Mende amphorası bulunmaktadır (Kat. No 11). Bu amphoralar dışa çekik ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, baston şeklinde çift kulplu, oval gövdeli ve uzun tutamak dipli bir forma sahiptir. Bu eserler MÖ 5. yüzyılın sonları ile MÖ 4. yüzyılın başları arasında tarihlendirilmektedir.⁷³ Porticello gemi enkazında benzer formda amphoraları Lawall, MÖ 4. yüzyılın başlarına tarihlendirmektedir.⁷⁴ Papadopoulos ve Paspalas ise Atina Agora'sında ele geçen benzer formları MÖ 424 yılına tarihlendirmektedirler.⁷⁵

9. Kholkis Amphoraları (Kat. No 12)

Kholkis günümüzdeki Gürcistan topraklarıdır. Bu kapların genel şekil olarak bazı ortak özellikleri vardır. Örneğin kaide kısmındaki özel çıkıntı önemli bir ayırt edici özelliktir. Bu amphoralar ince, uzun içbükey gövdeli forma sahiptir. Üzerlerinde genelde kum ve taşçık gibi katkı maddeleri bulunmaktadır. Kuzey Karadeniz kıyılarında yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁶

Samsun Müzesi'nde tek tip Kholkis amphorası bulunmaktadır (Kat. No 12). Bu amphoralar form olarak kısa boyunlu, silindirik gövdeli, sivriye yakın diplidir. Omuz kısmında ve dip bölümünde yer yer yivler vardır. Bu eserler MS 4. yüzyıl ile MS 6. yüzyıl arasında tarihlendirilmektedir. K. Çibuk, yaptığı çalışmada Karadeniz kökenli olduğunu düşündüğü bu tip amphoraları MS 4-6. yüzyıl arasında tarihlenmiştir.⁷⁷

⁶⁶ Akkaş, 2015: 52.

⁶⁷ Canoğlu, 2011: 16.

⁶⁸ Şenol, 2009: 59.

⁶⁹ Grace, 1946: 31.

⁷⁰ Akkaş, 2015: 44.

⁷¹ Coşkun-Coşkun, 2017: 234.

⁷² Dündar, 2012: 56.

⁷³ Şenol, 2006: 141.

⁷⁴ Lawall, 1998: 17.

⁷⁵ Papadopoulos.-Paspalas, 1999: 165.

⁷⁶ Çibuk, 2019: 71.

⁷⁷ Çibuk, 2019: 150.

10. Sinope Amphoraları (Kat. No 13-14)

MÖ 6. yüzyılda Miletos kolonisi olarak kurulan⁷⁸ Sinope, Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Karadeniz Bölgesi'ndeki merkezler arasında en önemli amphora üreticisi olarak kabul edilmektedir.⁷⁹ Kentte MÖ 4. yüzyıldan, "Bizans Dönemine"⁸⁰ kadar ticari amphora üretimi yapılmıştır. Sinope, Karadeniz kıyılarında bulunan pazarlar için şarap, zeytinyağı ve mühürlü kiremit ithal eden bir merkez olarak dikkat çekmiştir.⁸¹ Başlıca gelirini şarap ve tuzlu balıktan elde eden kent bu ürün için farklı amphora formları kullanmıştır.⁸² Sinope kentinde üretime dair ilk bilgiler 1900'lü yıllarda yapılan yayınlar sayesinde gün yüzüne çıkmaktadır. "Antik Dönem" atölyelerinin Zeytinlik adı verilen bir bölgede olduğu belirtilmektedir.⁸³ Kent içerisinde yer alan sekiz atölye izine rastlanmıştır.⁸⁴

Samsun Müzesi'nde iki tip Sinope amphorası bulunmaktadır (Kat. No 13-14).

1. Tip: Bu tipte amphora; çift kulplu basit üçgen kesitli bir gövdeye, uzun dar bir boyna ve büyük omuzlar ile başlayan sivri dipli konik bir forma sahiptir. Zamanla gövde ve boyun kısmı uzayarak tamamen carrot denen havuç formuna dönmeye başlamıştır. Genel olarak bu amphoralar MS 4. yüzyıl ile MS 6. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir. Tezgör, çalışmasında bu amphora tipine benzer bir örneği MS 4. yüzyılın 2. yarısına tarihlemekte⁸⁵ ve bu amphoranın Demirci atölyesi üretimi olduğundan bahsetmektedir. Amphoranın karın ve konik gövdeye sahip bir formda olması bu tarihlemeyi doğrular niteliktedir. Vnukov, çalışmasında bu tip amphoraları MS 1-2. yüzyıl aralığına tarihlemektedir.⁸⁶ Opait, ise bu amphoraları Havuç amphoralar olarak tanımlamakta ve MS 4. yüzyılın son çeyreği ile MS 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlemektedir.⁸⁷

2. Tip: Bu tip amphoraların en belirgin özellikleri dışa eğik ağıza ve konik bir gövdeye sahip olmalarıdır. İlerleyen dönemlerde formda geniş omuz ve sivri bir dip gibi değişiklikler gözlenmektedir. Tezgör, bu tip amphoraları Snp D 1 olarak tanımlamış ve MS 6. yüzyılın başlarına tarihlemiştir.⁸⁸ Garlan ve Tezgör bu tip amphoraların Demirci atölyesi üretimi olduğunu ifade etmektedir.⁸⁹

11. Ganos Amphoraları (Kat. No 15)

Marmara Denizi kıyısında, Tekirdağ ili Şarköy ilçesine 30 km mesafede yer alan Ganos, M.Ö. 1. yüzyılda Yunanlı kolonistler tarafından kurulmuştur.⁹⁰ Bizans amphoralarının üretim noktalarının saptanması için N. Günsenin tarafından 1989 yılından itibaren yapılan Gaziköy (Ganos) ve Hoşköy (Hora) çevresindeki yüzey araştırmalarında, MS 11. yüzyıl deniz ticaretinde en yaygın kullanılan ve araştırmacının "Tip I" olarak tanımladığı amphoraların üretim atölyelerine ulaşılmıştır.⁹¹ Marmara Adası'nda da Tip I amphoralarının üretildiği, ortaya çıkarılan atölyelerle ispat edilmiştir. Tip I amphoraları, diğer tiplerden çok daha fazla üretilmiş oldukları için alt tipleri de diğerlerinden daha fazladır. Söz konusu amphoralar, araştırmacının adıyla

⁷⁸ Temür, 2018a: 922.

⁷⁹ Tezgör, 1998: 335.

⁸⁰ Temür, 2018b: 227-267.

⁸¹ Bilir, 2017, 229; Kızıllarslanoğlu, 2016: 18.

⁸² Şenol, 2006: 44.

⁸³ Demirel, 2020: 7.

⁸⁴ Şenol-Aydinoğlu, 2008: 126.

⁸⁵ Tezgör, 2003: 177.

⁸⁶ Vnukov, 2010: 366.

⁸⁷ Opait, 2010: 375.

⁸⁸ Tezgör, 2003: 132.

⁸⁹ Garlan, -Tezgör, 1996: 334.

⁹⁰ Günsenin, 1992: 197.

⁹¹ Aslan-Orhan, 2019: 93.

bilindiği gibi üretim yerlerinden hareketle Ganos amphoraları olarak da literatürde yer almaktadır.⁹²

Samsun Müzesi'nde tek tip Ganos amphorası bulunmaktadır (Kat. No 15). Bu amphoralar form olarak, sağlam yapılı, kısa ve geniş boyunlu, ağız hizasını hafifçe geçen küçük kulplu, gövdesi yivlerle bezenmiş, küçük boyutlara sahiptirler. Yoğunlukla Günsenin tip olarak adlandırılmışlardır. Eserler, MS 6. yüzyıl ile MS 7. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir. Mimaroglu, Ayasuluk Tepesi kazılarında çıkan benzer tiplere sahip amphoraları Günsenin Tip 1 olarak adlandırmış ve MS 10. yüzyılın 2. yarısına tarihlemiştir.⁹³ Önez, Antalya Arkeoloji Müzesinde benzer form gösteren amphoraları MS 7. yüzyıl ile MS 8. yüzyıl arasına tarihlemiştir.⁹⁴ DüNDAR ise, bu tip formların Hoşköy civarında üretildiğini ve MS 9. yüzyıla tarihlendiğini belirtmiştir.⁹⁵

Sonuç

Samsun Müzesi'nde yer alan ve değerlendirmeye alınan bir grup pişmiş toprak amphora, satın alma ve müsadere yolu ile müze envanterine kazandırılmıştır. Bu çalışmada 15 tip amphora formu değerlendirilmiştir. Bu amphoraların form ve dönem özellikleri göz önüne alınarak bölgeleri saptanmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda, Samsun Müzesi'nde yer alan amphoraların 11 ayrı ticari amphora üretim merkezi ile bağlantılı oldukları tespit edilmiştir. Bu merkezler, Khios, Rhodos, Knidos, Klazomenai, Lesbos, Samos, Thasos, Mende, Kholkis, Sinope ve Ganos şeklindedir. Çeşitli dönemleri kapsayan eserlerin tamamı MÖ 6. yüzyıldan MS 6. yüzyıla kadar tarihlendirilmiştir. Tarihlendirme yapılırken yer aldıkları bölgelerin dönemsel ve tipolojik özelliklerinden yararlanılmıştır. Amphora tiplerinin bazılarının birbirine olan benzerlikleri bölgeler arası ticari ilişkilerin varlığını gözler önüne sermektedir. Samsun bölgesinde herhangi bir amphora formuna rastlanmaması, bölgede herhangi bir üretim merkezinin olmadığını ve amphoraların ticari yollarla bölgeye getirildiğini göstermektedir. Samsun bölgesi önemli bir liman kenti konumunda olmasına ve köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen bölgede bir amphora üretim atölyesinin olup olmadığı belirsizdir. Bu sorunun ileriki yıllarda yapılacak kazılar sayesinde aydınlanacağı düşünülmektedir.

Katalog

Kat. No: 1	Res. 1	Müze Env. No: 6-1-1981
Eserin Kökeni: Khios		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 15,1 cm Omuz Çevresi: 31 cm Yükseklik: 71,5 cm		
Hamur Rengi: 5YR 5/3 Reddish Brown		Katkı Maddesi: Yoğun Mika, Kum, Kireç
Tanım: Kahverengi hamurlu, elips ağızlı, kalınlaştırılmış ağız kenarlı, şişkin boyunlu, yuvarlak kulplu, kulplar omuza doğru dik uzamakta, yuvarlak omuzlu, kavisli gövdeli, düğme dipli, teressubatlı (tortulu).		
Tarih: MÖ 5. yüzyıl ortası		
Benzerleri: Sezgin, 2012, 133(Khi5,02); Lawall, 1995, 355, Fig. 19.		

Kat. No: 2	Res. 2	Müze Env. No: 8-1-1981
Eserin Kökeni: Khios		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 13,1 cm Omuz Çevresi: 32 cm Yükseklik: 88,4 cm		

⁹² Şenol, 2003: 116.

⁹³ Mimaroglu, 2014: 460.

⁹⁴ Önez, 2016: 146.

⁹⁵ DüNDAR, 2012: 54.

Hamur Rengi: 7,5YR 5/4 Brown	Katkı Maddesi: Kum ve Taşçık
Tanım: Kahverengi hamurlu, yuvarlak bilezik ağızlı, silindir boyunlu, keskin omuzlu, konik gövdeli, boyun arasından dik inerek omuzda birleşen kulplu, düğme şeklinde tutamaklı, teressubatl.	
Tarih: MÖ 5. Yüzyıl	
Benzerleri: Lawall, 1995, 355, Fig. 22; Alpözen, 1975, 19, Lev. I, Şek. 2	

Kat. No: 3	Res. 3	Müze Env. No: 7-1-1983
Eserin Kökeni: Khios		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 11,5 cm Omuz Çevresi: 35 cm Yükseklik: 93 cm		
Hamur Rengi: 10YR 5/3 Brown	Katkı Maddesi: Mika	
Tanım: Yuvarlak ağızlı, kalınlaştırılmış ağız kenarlı, silindirik boyunlu, keskin omuzlu, konik gövdeli, sivri tutamaklı, ağız kenarının altından omuza dik inen kulplu.		
Tarih: MÖ 4. Yüzyıl		
Benzerleri: Grace, 1979, 24, Fig. 46; Zemer, 1977, 40, No, 32-33		

Kat. No: 4	Res. 4	Müze Env. No: 2006-131(A)
Eserin Kökeni: Khios		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Samsun Kadifekale Mezar Odalarından		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 10,2 cm Omuz Çevresi: 34,3 cm Yükseklik: 92 cm		
Hamur Rengi: 7,5YR 5/3 Brown	Katkı Maddesi: Kum, Mika	
Tanım: kahverengi hamurlu, yuvarlak ağızlı, bilezik ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, keskin omuz kenarlı, topaç gövdeli, sivri tutamak dipli, boyundan omuza birleşen çift kulplu		
Tarih: MÖ 1. Yüzyıl		
Benzerleri: Doğer, 1991, 86, (R. 79)		

Kat. No: 5	Res. 5	Müze Env. No: 2013-142(A)
Eserin Kökeni: Rhodos		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Mezar Kurtarma Kazısından		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 12,5 cm Omuz Çevresi: 26 cm Yükseklik: 78 cm		
Hamur Rengi: 7,5YR 6/4 Light Brown	Katkı Maddesi: Kalker	
Tanım: Sarımsak renkli, yuvarlak ağızlı, çember ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, yuvarlak omuzlu, topaç gövdeli, tutamak biçimli dipli, ağız kenarının altından hafifçe dikleşip omuz üzerine dik bir şekilde birleşen çift kulplu, kulplar üzerinde birer damga		
Tarih: MÖ 2. Yüzyıl		
Benzerleri: Monachov, 2005, 85, Fig. 8/3; Öniz, 2016, 136.		

Kat. No: 6	Res. 6	Müze Env. No: 2008-87(A)
Eserin Kökeni: Knidos		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Hibe Yoluyla		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 11 cm Omuz Çevresi: Yükseklik: 75 cm		
Hamur Rengi: 7,5 YR 5/3 Brown	Katkı Maddesi: Kalker, Mika	

Tanım: Kahverengi hamurlu, yuvarlak ağızlı, bilezik ağız kenarlı, silindirik boyunlu, boyundan omuza doğru birleşen karşılıklı iki kulplu, geniş omuzlu, yuvarlak omuz kenarlı, dibe doğru daralan topaç gövdeli, kozalak dipli, gövde kısmında yer yer rastlanan deniz tortuları		
Tarih: MÖ 3. yüzyıl ortaları		
Benzerleri: Şenol, 2003, 38, Kat. 18; Atila, 1991, 89, Lev. XVIIb		
Kat. No: 7	Res. 7	Müze Env. No: 2006-123(A)
Eserin Kökeni: Klazomenai		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Müsadere		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 11,6 cm Omuz Çevresi: 37,5 cm Yükseklik: 54 cm		
Hamur Rengi: 5YR 5/4 Reddish Brown		Katkı Maddesi: Taşçık
Tanım: Kahverengi hamurlu, yuvarlak ağızlı, düz ağız kenarlı, silindirik boyunlu, yuvarlak omuzlu, oval gövdeli, dip kısmında küçük kırık, boynun ortasından omuzda birleşen çift kulplu, teressubatl, kulp diplerinde çukurcuklar		
Tarih: MÖ 6. yüzyılın ilk yarısı		
Benzerleri: Sezgin, 2012, 58 (Kla2.08); Sezgin, 2009, 93, Res. 6		

Kat. No: 8	Res. 8	Müze Env. No: 9-15-1980
Eserin Kökeni: Lesbos		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 15,3 cm Omuz Çevresi: 32,2 cm Yükseklik: 64 cm		
Hamur Rengi: 7,5YR 3/2 Dark Brown		Katkı Maddesi: Kum, Kireç
Tanım: Koyu kahverengi hamurlu, perdahsız, çarkta yapılmış, yuvarlak ağızlı, kalınlaştırılmış ağız kenarlı, silindir boyunlu, yuvarlak omuz kenarlı, dibe doğru sivri küresel gövdeli, boyundan omuza uzanan iki kulplu, gövde üzeri suda kaldığından teressubatl		
Tarih: MÖ 6. yüzyıl ile MÖ 5. yüzyıl arası		
Benzerleri: Okan, 2013, 139, Fig. 1,2; Lawall, 1995, 373, Fig. 80		

Kat. No: 9	Res. 9	Müze Env. No: 11-1-1982
Eserin Kökeni: Samos		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 15,5 cm Omuz Çevresi: 34,2 cm Yükseklik: 59 cm		
Hamur Rengi: 2,5YR 5/6 Red		Katkı Maddesi: İnce Mika
Tanım: Tuğla kırmızı renkte hamurlu, yuvarlak kalın ağızlı, konik boyunlu, yuvarlak omuzlu, kenarlı konik gövdeli, sivri tutamaklı, omuza dik inen çift kulplu, hafif kırık ağız kenarı, teressubatl		
Tarih: MÖ 6. yüzyıl ile MÖ 5. yüzyıl arası		
Benzerleri: Grace, 1971, 76, Fig. 3; Mattingly, 1981, 87, Pla. Ic,d		

Kat. No: 10	Res. 10	Müze Env. No: 7-1-1981
Eserin Kökeni: Thasos		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 10,5 cm Omuz Çevresi: 21,4 cm Yükseklik: 68,5 cm		
Hamur Rengi: 2,5YR 6/6 Light Red		Katkı Maddesi: Kalker

Tanım: Kiremit kırmızımsı renkte hamurlu, yuvarlak ağızlı, silindir boyunlu, omuza doğru genişleyen boyun, yuvarlak omuzlu, hafif keskin kenarlı, konik gövdeli, düğme tutamak, boyundan omuza dik inen karşılıklı çift kulplu, teressubatl
Tarih: MÖ 4. Yüzyıl
Benzerleri: Şenol, 2009, 59; Grace, 1946, 34, Fig. 4

Kat. No: 11	Res. 11	Müze Env. No: 8-6-1982
Eserin Kökeni: Mende		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 13,5 cm Omuz Çevresi: 26,4 cm Yükseklik: 66 cm		
Hamur Rengi: 10R 6/1 Reddish Gray		Katkı Maddesi: İnce Mika
Tanım: Gri renkli hamurlu, yuvarlak ağızlı, dışa çekik ağız kenarlı, silindir boyunlu, yuvarlak köşeli omuzlu, keskin kenarlı, konik gövdeli sivri tutamaklı, ağız kenarının altından omuza dik inen çift kulplu, teressubatl, ağız kenarı ve kulpun biri kırık		
Tarih: MÖ 5. yüzyılın sonları ile MÖ 4. yüzyılın başları		
Benzerleri: Lawall, 1998, 18, Fig. 2; Papadopoulos-Paspalas, 1999, 163, Fig. 4		

Kat. No: 12	Res. 12	Müze Env. No: 5-2-1983
Eserin Kökeni: Kholkis		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 8 cm Omuz Çevresi: 24 cm Yükseklik: 89 cm		
Hamur Rengi: 7,5YR 6/4 Light Brown		Katkı Maddesi: Piroksen
Tanım: Yuvarlak ağızlı, bilezik ağız kenarlı, silindir boyunlu, yuvarlak omuz, konik silindire yakın gövdeli, sivri tutamaklı, boyundan omuza yuvarlak şerit kulplu, gövdede çark izleri, ağız kısmı hafif kırık		
Tarih: MS 4-6. yüzyıl arası		
Benzerleri: Çibuk, 2019, 150, Kat. 43		
Kat. No: 13	Res. 13	Müze Env. No: 2-2-1978
Eserin Kökeni: Sinope		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 8,8 cm Omuz Çevresi: 23,8 cm Yükseklik: 70 cm		
Hamur Rengi: 5YR 5/4 Reddish Brown		Katkı Maddesi: Piroksen
Tanım: Kırmızımsı kahverengi hamurlu, yuvarlak dışa çıkık ağız kenarlı, aşağı doğru genişleyen silindirik boyunlu, boyun kısmında birbirine paralel yatay kabartma yivli, yuvarlak omuzlu, sivri tutamaklı yassı kısa çift kulplu, boynun orta kısmından başlayıp dışa doğru kavis yaparak omuz kısmında birleşen kulplar		
Tarih: MS 4-5. yüzyıl		
Benzerleri: Tezgör, 2003, 199, No: 16; Vnukov, 2010, 367, Fig. 2/15; Opait, 2010, 377, Fig. 2/1.5		

Kat. No: 14	Res. 14	Müze Env. No: 2012-23(A)
Eserin Kökeni: Sinope		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Satın Alma		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 6 cm Omuz Çevresi: 18,5 cm Yükseklik: 52 cm		
Hamur Rengi: 7,5YR 6/4 Light Brown		Katkı Maddesi: Piroksen

Tanım: Devetüyü renkte hamurlu, yuvarlak ağızlı, silindirik boyunlu, yuvarlak omuz kenarlı, dibe doğru daralan uzun konik gövdeli, yuvarlak dipli, boyundan omuza birleşen çift kulplu, omuz ve gövde üzeri yivli

Tarih: MS 6. yüzyılın başları

Benzerleri: Tezgör, 2003, 220, Pl. 8, 1-2; Garlan- Tezgör, 1996, 334, Fig. 12

Kat. No: 15	Res. 15	Müze Env. No: 2013-24(A)
Eserin Kökeni: Ganos		Malzeme: Pişmiş Toprak
Buluntu Yeri: Müsadere		
Ölçüleri: Ağız Çapı: 7,5 cm Omuz Çevresi: 19,7 cm Yükseklik: 44 cm		
Hamur Rengi: 7,5 YR 6/4 light brown		Katkı Maddesi: Kalker, Taşçık
Tanım: Kahverengi hamurlu, yuvarlak ağızlı, boyunsuz geniş omuzlu, yuvarlak omuz kenarlı, dibe doğru daralan gövdeli, hafifçe geniş tas biçimli dip, ağız kenarından yükselecek çift kulp omza iner, üzeri yivli		
Tarih: MS 6. yüzyıl ile MS 7. yüzyıl arası		
Benzerleri: Mimaroglu, 2014, 460, Kat. 1; Öniz, 2016, 146; Dündar, 2012, 54, Fig. 22		

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 4

Res. 5

Res. 6

Res. 7

Res. 8

Res. 9

Res. 10

Res. 11

Res. 12

Res. 13

Res. 14

Res. 15

KAYNAKÇA

Akkaş, İsmail, (2015), *Parion Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Amphoraları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alkaç, Erkan, (2014), “MÖ 1. Yüzyılın Ortalarında Yunan Amphoralarının Mühürlenme İşleminin Sona Ermesinin Nedenleri”, *OLBA Dergisi XXII*, ss. 213-229.

_____, (2019), “Knidos Kazılarında Bulunan Amphora Mühürleri Üzerine İlk Değerlendirmeler”, *Anadolu Arkeolojisi Araştırmaları Dergisi*, 2, 84-101.

Alpözen, T. Oğuz, (1975) “Bodrum Müzesi Ticari Amphoraları”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXII, 6-38.

Alpözen, T. Oğuz, Özdaş, Harun ve Berkaya, Bahadır, (1995), *Commercial Amphoras of the Bodrum Museum Underwater Archaeology*, Bodrum Museum Underwater Archaeology Publication, No: 2, Bodrum.

Aslan, Erdoğan, (2015), “2014 Yılı Knidos Sualtı Araştırmalarında Elde Edilen İlk Bulguların Değerlendirilmesi”, *Mediterranean Journal of Humanities*, 1, 101-123.

Aslan, Erdoğan-Erdoğan, Ufuk-Orhan, Uğurcan ve Kılıç, Yusuf, (2018), “Kekova’da Bulunan Bir Grup Rhodos Amphorası”, *Cedrus The Journal of Mcri VI*, 249-263.

Aslan, Erdoğan ve Orhan, Uğurcan, (2019), “Phaselis 2018 Yılı Güney Liman Alanı Sualtı Araştırmalarında Tespit Edilen Amphoralar”, *Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi*, 85-99.

Atila, Sevgi (1991), *Batı Anadolu Ticari Amphoraları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baylan, Saadet, (2008), *2006-2007 Tralleis Kazılarında Ele Geçen Amphoralar*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bettles, A. Elizabeth, (2003), *Phoenician Amphora Production and distribution in the Southern Levant, A Multi- Disciplinary Investigation Into Carinated- Shoulder Amphorae of the Persian Period (539- 332 B.C)*, Printed in England by the Basings Take Press, England.

Bilir, Ahmet, (2017), “Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağ’da Kilikya Bölgesi’nde Amphora Üretimi”, *Prof. Dr. Recep Yıldırım’a Armağan*, (Ed.: Pınar, Pınarcık, Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları, 219-255.

Canoğlu, Emre, (2011), *Amphora Mühürlerinden Hareketle Klasik Ve Hellenistik Dönemlerde Thasos ve Doğu Akdeniz Ticari İlişkileri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coşkun, Gökhan-Coşkun Ç., Figen, (2017), “Seyitömer Höyük MÖ 5. Ve 4. Yüzyıl Ticari Amphoraları”, *Arkeoloji Dergisi XXII*.

Çibuk, Kemal, (2019), *Kocaeli Müzesi Amphora Koleksiyonu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirel, Yasemin, (2020), *Sinop Demirci Atölyesi Amphoralarının Dağılımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Dündar, Erkan, (2012a), *Patara Kazılarında Ele Geçen (1989-2010 Yılları) Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Ticari Amphoralar ve Amphora Mühürleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____, (2012b), “A Group of Amphorae From Side Museum and a New Type of Amphora: The Lycian Amphora?” *Elektronische Publikationen Des Deutschen Archäologischen Instituts*, 43-61.

Doğer, Ersin, (1988), *Klozomenai Kazısındaki Arkaik Dönem Ticari Amphoraları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____, (1991), *Antik Çağ'da Amphoralar*, İzmir: Sergi Yayınevi.

Garlan, Yvon ve Tezgör, D. Kassab, (1996), "Prospection D'ateliers D'amphores et de Céramiques de Sinope", *Anatolia Antiqua*, 325-334.

Grace, R. Virginia, (1946), "Early Thasian Stamped Amphoras", *American Journal of Archaeology*, Vol. 50, 31-38.

_____, (1971), "Samian Amphoras", *Hesperia*, Vol: 40, 52-95.

_____, (1979), *Amphoras and the Ancient Wine Trade*, New Jersey: American School of Classical Studies.

Gülsefa, Gonca, (2015), *2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntular*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Günsenin, Nergis, (1992), "Ganos": Bin Yıldır Şarap ve Amphora Üreten "Kutsal Dağ", *Türk Arkeoloji Dergisi*, Vol: 30, 197-207.

Hamza, Laaika, (2006), *Antik Çağda Doğu Akdeniz'de Deniz Ticareti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Katıracı, Serkan, (2020), *Tripolis Amphoraları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kerem, Filiz, (1999), *İçel Müzesinden Bir Grup Amphora*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999.

Keser, İ. Habib, (2019), *Deli Halil Amphoraları Işığında Geç Antik Dönem Akdeniz Amphoraları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kızırlaranoğlu, Asena H. ve Alkaç, Erkan, (2014), "Elaiussa'da Ele Geçen Hellenistik Dönem Rhodos Amphora ve Amphora Mühürleri", *ADALYA XVII*.

Kızırlaranoğlu, Asena, (2016), *Antik Çağ'da Elaiussa Sebaste'nin Amphora Üretimi Ve Ticari İlişkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Korkmaz, Hatice, (2011), *2007-2008 Yıllarında Belentepe ve Mengefe Yöresindeki Sondajlarda Ortaya Çıkarılan Amphora Dipleri ve Mühürlü Amphora Kulpları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lawall, L. Mark (1988), "Boisals, Mendean Amphoras, and the Date of the Porticello Shipwreck", *The International Journal of Nautical Archaeology*, 16-23.

_____, (1995), *Transport Amphoras and Trademarks: Imports To Athens and Economic Diversity in the Fifth Century B.C.*, Unpublished Doctoral Dissertation, University of Maryland.

Mattingly, Harold, (1981), "Coins an Amphoras- Chios, Samos and Thasos in the Fifth Century B.C.", *The Journal of Hellenic Studies*, Vol: 101, 78-89.

Mimaroglu, Sinan, (2014), "Ayasuluk Tepesi ve S.T. Jean Anıtı Kazısı Buluntusu Ganos Amphoraları", *Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, (22-25 Ekim), 451-465.

Monachov, Sergei Ju, (2005), "Rhodian Amphoras: Developments in Form and Measurements", *Chronologies of the Black Sea Area in the Period*, 69-95.

- Okan, Emre, (2003), “Çeşme Müzesi Ticari Amphoraları”, *Arkeoloji Dergisi XVIII*, 127-140.
- _____, (2011), *Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amphoraları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Opait, Andrei, (2010), “Sinopean, Heraklean and Chersonesan “Carrot” Amphorae”, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, 16, 371-556.
- Orhan, Uğurcan, (2018), *Kekova Sualtı Araştırmalarında Tespit Edilen Amphoralar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öniz, Hakan, (2016), *Doğu Akdeniz’de Amphoralar*, Antalya: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özbay, Fikret, (2019), “Klazomenai FGT (Feride Gül Tarlası) Sektöründen Ele Geçen İhtilal Ticari Amphoralar”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 59, 74-94.
- Papadopoulos, John ve Paspalas, Stavros, (1999), “Mendaian as Chalkidian Wine”, *Hesperia* Vol: 68, 161-188.
- Peacock, David ve Williams, David, (1986), *Amphorae and the Roman Economy; an Introductory guide*, New York: Longman Group UK Limited.
- Pulak, Cemal, (1990), “Ulu Burun (Kaş) Sualtı Kazısı; 1989 Kampanyası”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara, 293-310.
- Sezgin, Yusuf ve Doğer, Ersin, (2009), “Klazomenai Üretimi Bir Grup Ticari Amphora: İ. Ö. 650-620”, *Arkeoloji Dergisi*, XIV, 79-94.
- Sezgin, Yusuf, (2012a), “Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar”, İstanbul: Ege Yayınları.
- _____, (2012b), “İzmir Arkeoloji Müzesi’nde ki Arkaik Dönem Ticari Amphoralar”, Sayı:3, Ed., Işık Şahin, Edirne: *İsmail Fazlıoğlu Anı Kitabı*.
- Şenol, A. Kaan, (1995), *Erken Knidos Amphoralarında (İ. Ö. III. Yüzyıl) Monogram Mühürler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____, (2003), “Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları”, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Şenol, C. Gonca, (2006), *Klasik ve Hellenistik Dönem’de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri*, İstanbul: Ege Yayınları.
- Şenol, A. Kaan, (2007a), “Hellenistik Dönem’de Khios ve Lesbos şarabının Mısır’a İhracatı”, *Arkeoloji Dergisi IX*, 103-128.
- _____, (2007b), “A Statistical Essay on the Distribution of Imported Amphorae Finds of the Cealex Salvage Excavations”, *Intitus Français Darcheologie Orientale*, 8, 57-75.
- _____, (2009), *Büyük Hacimli Ticaretin İlk Adımları: Helenistik Dönem*, Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi, Taşeli Matbaacılık, İzmir.
- Şenol, A. Kaan ve Aydınöğlü, Ümit, (2008), “Antik Çağda Anadolu’da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi”, Mersin: *Uluslararası Sempozyum Bildirileri*.
- Temür, Akın, (2018a), “Sinop Müzesi Hellenistik ve Roma Dönemi Mezar Stelleri”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 921-945.
- _____, (2018b), “Sinop Müzesi Erken Bizans Dönemi Cam Kandilleri”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı XXXIII, 227-267.
- Tezgör, D. Kassab, (1998), “Sinop’ta Sualtı Çalışmaları”, *IX. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Antalya, 335-342.

_____, (2003), "La Collection Damphores D'İsmail Karakan a Sinope" *Anatolia Antiqua XI*, 169-200.

Tuncer, Oya, (2019), *Assos'da Bulunan Amphora Mühürler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tursun, Vahit, (2010), *Antik Dönem Taş Çapaları Gelişimi ve Tipolojisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tüylüoğlu, Duygu, (2015), *Mylasa'dan Bir Antik Çağ Seramik Atölyesinin (?) Ticari Amphora Buluntuları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Twede, Diana, (2002a) "Commercial Amphoras: The Earliest Consumer Packages?", *Journal of Macromarketing*, 22, 98-108.

_____, (2002b), "The Packaging Technology and Science of Ancient Transport Amphoras", *Packaging Technology and Science*, 15, 181-195.

Grace, R. Virginia, (1953), "The Eponyms Named on Rhodian amphora Stamps", *Hesperia*.

Vnukov, Sergey, (2010), "Sinopean Amphorae of the Roman Period", *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, 16, 361-370.

Will, Elizabeth Lyding, (1982) "Greco-Italic Amphoras", *Hesperia*, 51/3, 338-356.

Zemer, Avshalom, (1977), *Storage Jars in Ancient Sea Trade*, Published by the National Maritime Museum Foundation, Haifa.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.